

Záver, ktorý by mohol vyplynúť z takých analýz, možno v podstate zhrnúť v poučke: Slová nemajú svoje vlastné významy, ale predovšetkým použitie.

Pozrime sa teda, ako pojem „národ“ používa Larousse: „Spoločenstvo ľudských bytostí, ktoré žije na tom istom území a má spoločný pôvod, dejiny, mravy a často aj jazyk. Právny subjekt utvorený spoločenstvom jednotlivcov podliehajúcich jednej ústave, s ktorým sa však nestotožňuje; nositeľ suverenity.“

Pripomeňme si aj Renanovu definíciu: „Národ je duša, je duchovný princíp, ktorý tvoria dva aspekty, stotožnené vlastne v jednom: Jeden aspekt predstavuje minulosť, druhý prítomnosť. Na jednej strane je to vlastníctvo bohatého dedičstva spomienok, na druhej strane spoločné akceptovanie dneška, chuť stráviť spoločne život a posilňovať sa dedičstvom minulosti. Národ je teda veľká solidárnosť, ktorá vyrástla z vedomia obetí – tých minulých aj tých budúcich...“ To je definícia už pokročilého 19. storočia.

V 18. storočí vôbec nepoznali pojem nacionalizmu v našom chápaní. Podobné stavy ducha či mysle sa vyjadrovali konvenčne. V súvislosti s pojmom „nacionalizácia“ treba pripomenúť, že Camille Desmoulins vyhlasuje v období vojnových útrap heslo o nevyhnutnosti znárodnenia, nacionalizácie vojny proti Anglicku.

S čím sa teda spájali významy uvedených pojmov v 18. storočí?

Pojem „vlast“ najčastejšie súvisel s ideou slobody. „Nieto vlasti v despotizme,“ písal ešte La Bruyère. Chápanie národa sa však nespájalo s ideou štátu; tento pojem sa vzťahoval výlučne na ľud, na spoločenstvo ľudí obývajúcich určité územie. Aby sme si mohli uvedomiť obmedzenosť tohto chápania, treba uviesť, že pred revolúciou neboli známe odvodené slová typu „národný“ a podobne.

Po prekročení polovice storočia sa „vlast“ filozofom a spisovateľom stále častejšie spája so slobodou, odvodené slová typu „vlastenec“ začínajú však označovať osoby späté so slobodnou krajinou, ale aj s tým, čo je špecificky národné. Tento posledný prvok postavil Rousseaua proti Voltairovi, lebo odmietol jeho kozmopolitické chápanie Európana.

Revolúcia už v okamihu svojho výbuchu disponovala teda zárodkami filozofickej terminológie, ktorú bolo treba len naplniť politickým obsahom. Prudké spoločenské premeny a vojna s vonkajším nepriateľom vyhrotili pojmy aj ich použitie. V nasledujúcej etape sa pojmy v dôsledku nadmerného a nie vždy presného používania zahalili do hmly vznášajúcej sa nad jazykovými poľami revolúcie, presýtenými vlahou.

Jedno je nepochybné: bola to revolúcia, ktorá natrafiac na *patrie* splodila *patriote*. Podobne zaobchádzala s celým radom iných slov. A napokon nielen vo Francúzsku. Dala impulz na oživenie jazykov v celej Európe, najmä tam, kde sa intenzívne miešalo spoločenské a národné a naopak. Dobrým príkladom môže byť Španielsko v čase vojny proti Napoleonovi, kde sa vyskytli fenomény analogické francúzskym, alebo Nemecko v tom istom období. Tieto javy opísal okrem iných P. Vilar, H. Scheel a R. Dufraisse.

Zatiaľ sa pojmy, dôkladne premiešané, varili vo veľkom kotle zmien. Názorne to vyjadrujú dobové verše:

*progres, inovácia, aristokracia,
konštitúcia a demokracia,
dekréty, vlast' a rovnosť,
pokrok, občianskosť i cnosť,
sloboda a sprisahania,
despotizmus a ľudské práva,
smrť buričom, disciplína sláva,
program dňa, prísaha a kódy –
všetko sú slová podľa novej módy.*